

Наредба № 18

за контрол върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение

(Приета от Българската народна банка на 20 октомври 2005 г., обнародвана в „Държавен вестник“, бр. 88 от 4 ноември 2005 г., в сила от 31 март 2006 г.; изм. и доп., бр. 15 от 2007 г., изм., бр. 68 от 2007 г., в сила от 1 септември 2007 г.)

Глава първа

Общи положения

Чл. 1. С тази наредба се регламентира контролът върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение и се определят условията и редът за:

1. възпроизвеждане на български банкноти и монети;
2. замяна на повредени български банкноти и монети;
3. задържане, проверка и експертна оценка на банкноти и монети, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени;
4. използване на машини за сортиране на банкноти или монети за последваща употреба, наричани по-нататък „машини за сортиране“, и машини за самообслужване с банкноти и монети, наричани по-нататък „машини за самообслужване“.

Чл. 2. (1) Българската народна банка (БНБ) има изключителното право да емитира и пуска в обращение български банкноти и монети, както и да изтегля от обращение и унищожавя негодни български банкноти и монети.

(2) За да осигури изпълнението на правото по ал. 1, БНБ осъществява контрол върху качеството на българските банкноти и монети в наличнопаричното обращение, който да гарантира приемането им като платежно средство при спазване на действащото законодателство и изискванията на тази наредба.

Чл. 3. Възпроизвеждане на българска банкнота или монета се извършва след писмено съгласие от БНБ.

Чл. 4. (1) Българската народна банка заменя повредени български банкноти и монети, които са законно платежно средство или са извадени от обращение с неизтекъл срок на обмяна.

(2) Банките заменят повредени български банкноти и монети, които са законно платежно средство.

(3) Заменените по ал. 2 повредени български банкноти и монети се предявяват пред БНБ.

Чл. 5. (1) Българската народна банка, банките и доставчиците на услуги отделят и не предоставят на клиенти негодни за наличнопаричното обращение български банкноти и монети.

(2) Отделените по ал. 1 негодни за наличнопаричното обращение банкноти и монети се предявяват пред БНБ.

(3) Негодните за наличнопаричното обращение български банкноти и монети се отделят посредством машини за сортиране или от обучени за целта служители.

(4) Българската народна банка оказва съдействие на банките и доставчиците на услуги при обучение на служителите, отговорни за извършване на отделяне на негодните български банкноти и монети.

Чл. 6. Българската народна банка, банките и доставчиците на услуги изплащат на клиенти посредством терминални устройства АТМ и други типове машини за самообслужване български банкноти и/или монети, категоризирани като истински и годни посредством машини за сортиране.

Чл. 7. (1) Българската народна банка, банките, финансовите къщи, обменните бюра и доставчиците на услуги извършват преценка на всички постъпващи банкноти и монети и задържат тези, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени.

(2) Задържаните по ал. 1 банкноти и монети, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени, се предават на БНБ.

(3) Преценката на постъпващите банкноти и монети се извършва от обучени за целта служители на лицата по ал. 1 или посредством машини за сортиране и машини за самообслужване.

(4) Българската народна банка оказва съдействие на банките, финансовите къщи, обменните бюра и доставчиците на услуги при обучение на служителите, отговорни за извършване на преценка на постъпващите банкноти и монети.

Чл. 8. Българската народна банка предприема проверка и извършва експертна оценка на задържаните и предадени ѝ банкноти и монети, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени.

Чл. 9. (1) Извършваните от БНБ преценка на постъпващите банкноти и монети, проверка и експертна оценка на банкноти и монети, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени, и отделянето на негодни за наличнопаричното обращение български банкноти и монети се основават на информацията от съответния емитент.

(2) Извършваната от банките и доставчиците на услуги преценка на постъпващите банкноти и монети и отделянето на негодни за наличнопаричното обращение български банкноти и монети се основават на информацията, която съответният емитент е направил публична.

(3) Извършваната от финансовите къщи и обменните бюра преценка на постъпващите банкноти и монети се основава на информацията, която съответният емитент е направил публична.

Чл. 10. Банките информират БНБ в срок до 5 работни дни след сключване, изменение или прекратяване на споразумения с доставчици на услуги, с които са им предоставили всички или част от дейностите и операциите с банкноти и монети.

Чл. 11. (1) Българската народна банка определя изисквания за:

1. разпознаване на български банкноти и монети, наричани по-нататък „стандарт за разпознаване“;

2. отделяне на негодните за последваща употреба в наличнопаричното обращение български банкноти и монети от годните, наричани по-нататък „стандарт за годност“.

(2) Стандартът за годност съдържа изискванията за отделяне на негодни български банкноти и монети посредством машина за сортиране или от обучен за целта служител.

(3) Българската народна банка публично обявява стандарта за разпознаване.

(4) Българската народна банка предоставя на банките и доставчиците на услуги стандарта за годност.

(5) Българската народна банка може да променя стандартите за разпознаване и годност, като предоставя информация относно измененията в тях.

Чл. 12. (1) Когато се съберат достатъчно данни за нов тип неистинска или преправена банкнота или монета, БНБ предоставя информация за нейните белези и характеристики.

(2) Българската народна банка предоставя на банките и доставчиците на услуги необходимата информация за нов тип неистинска или преправена българска банкнота или монета за актуализиране на хардуера и/или софтуера на машините за сортиране и машините за самообслужване.

Чл. 13. Българската народна банка, банките, финансовите къщи, обменните бюра и доставчиците на услуги приемат вътрешни правила за изпълнение на изискванията на тази наредба.

Глава втора

Възпроизвеждане на български банкноти и монети

Раздел I

Общи положения

Чл. 14. Възпроизвеждане на българска банкнота или монета означава изработване на копие върху материален носител или в електронен вид на цялата или част от българска банкнота или монета съгласно характеристиките, посочени в официалните издания и страницата на БНБ в интернет, и

което наподобява или създава общо впечатление за българска банкнота или монета независимо от:

1. размера на образа;
2. материалите или техниките, използвани за изработване на копие;
3. добавянето на елементи или илюстрации към изображението, които не са част от банкнотата или монетата;
4. промените в дизайна на банкнотата или монетата, например буквите, цифрите или символите.

Чл. 15. Изискванията за възпроизвеждане се прилагат за всички емисии български банкноти и монети.

Чл. 16. (1) Лице, което желае да възпроизведе българска банкнота или монета, подава в БНБ заявление-декларация за възпроизвеждане на българска банкнота или монета по образец, (приложение № 1) в един екземпляр.

(2) (Нова – ДВ, бр. 15 от 2007 г.) В случаите по ал. 1 БНБ може да изисква писмено от заявителя допълнителни документи и/или информация.

(3) (Предишна ал. 2, изм. и доп. – ДВ, бр. 15 от 2007 г.) Българската народна банка се произнася по заявление-декларацията по ал. 1 в срок до 5 работни дни от датата на подаването му, съответно от датата на получаване на поисканите документи и/или информация по ал. 2.

Раздел II

Изисквания за възпроизвеждане на български банкноти

Чл. 17. Копието на българска банкнота трябва да отговаря поне на едно от следните изисквания:

1. при едностранно копие на българска банкнота размерът на копието е най-малко 125% или най-много 75% едновременно от широчината и дължината на съответната банкнота;

2. при двустранно копие на българска банкнота размерът на копието е най-малко 200% или най-много 50% едновременно от дължината и широчината на съответната банкнота;

3. при копия на елементи от оригиналните изображения върху българска банкнота тези елементи не са изобразени на фон, наподобяващ банкнота;

4. при едностранно копие на българска банкнота, изобразяващо част от лицевата или обратната страна на българска банкнота, тази част е по-малка от една трета от истинската лицева или обратна страна на съответната банкнота;

5. при едностранно или двустранно копие на българска банкнота в размер, съответстващ на размера на съответната банкнота, копието е изработено от материал, различен от хартия, който е ясно отличим от материала, използван за производство на банкнотата;

6. при копие на българска банкнота, изобразено по електронен начин и достъпно на страници в интернет, по жични или безжични устройства, които разрешават достъпа на трети лица до това копие във време и от място, избрано от тях, изображението съдържа думата ОБРАЗЕЦ, напечатана диагонално на копието с шрифт „ТимокВ“ или друг подобен на него шрифт; дължината на думата ОБРАЗЕЦ е най-малко 75% от дължината на копието, а височината на думата ОБРАЗЕЦ най-малко 15% от широчината на копието и в непрозрачен (матов) цвят, контрастиращ с доминиращия цвят на съответната българска банкнота; разделителната способност на електронното копие в оригиналния му размер не надвишава 72 dpi (точки на инч).

Раздел III

Изисквания за възпроизвеждане на български монети

Чл. 18. Копието на българска монета трябва да отговаря поне на едно от следните изисквания:

1. при едностранно копие на българска монета размерът на копието е най-малко 125% или най-много 75% от размера и теглото на съответната монета;

2. при двустранно копие на българска монета размерът на копието е най-малко 200% или най-много 50% от размера и теглото на съответната монета;

3. при копия на елементи от оригиналните изображения върху българска монета тези елементи не са изобразени върху метал;

4. при едностранно копие на българска монета, изобразяващо част от лицевата или обратната страна на българска монета, тази част е по-малка от една трета от истинската лицева или обратна страна на съответната монета;

5. при едностранно или двустранно копие на българска монета в размер, съответстващ на размера на съответната монета, копието е изработено от материал, различен от метал, който е ясно отличим от материала, използван за производство на монетата;

6. да е изобразено по електронен начин и достъпно на страници в интернет, по жични или безжични устройства, които разрешават достъпа на трети лица до това копие във време и от място, избрано от тях;

7. да е графично изображение.

Глава трета

Замяна на повредени български банкноти и монети

Раздел I

Общи положения

Чл. 19. (1) Българската народна банка и банките заменят повредени български банкноти и монети, които не пораждат съмнения:

1. за умишлено повреждане;
2. за престъпление;
3. относно собствеността на предявителя върху тях;
4. че са неистински или преправени.

(2) Не се считат за умишлено повредени:

1. български банкноти, които са повредени в незначителна степен от нанесени бележки, цифри, черти от молив, писалка, химикалка или друг тип пишещо/печатащо средство;

2. български монети, които са повредени от окисляване или износване.

(3) Българската народна банка и банките не заменят, а задържат умишлено повредени български банкноти и монети, както и повредени български банкноти и монети, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени, като за задържането им се издава документ.

(4) (Изм. – ДВ, бр. 15 от 2007 г.) Българската народна банка и банките не заменят, а задържат повредени български банкноти и монети, които пораждат съмнения, че са предмет на престъпление. За задържането им се издава документ, който да послужи пред компетентните органи за започване или във връзка с провеждащо се разследване.

(5) Банките предават задържаните по ал. 3 и 4 банкноти и монети на БНБ.

Чл. 20. (1) Българската народна банка и банките заменят повредени български банкноти и монети по оценка за стойност при следните условия и съотношения:

1. повредена българска банкнота, от която е запазена най-малко три четвърти (75%) от площта ѝ или сглобените части от банкнотата възстановяват такава част от площта ѝ, се заменя по пълна номинална стойност;

2. повредена българска банкнота, от която е запазена най-малко една втора (50%) от площта ѝ или сглобените части от банкнотата възстановяват такава част от площта ѝ, се заменя по половината от номиналната ѝ стойност;

3. повредена българска банкнота, от която е запазена по-малко от една втора (50%) от площта ѝ или сглобените части от банкнотата възстановяват такава част от площта ѝ, не се заменя;

4. повредена българска банкнота, сглобена от части на различни банкноти, не се заменя;

5. повредена монета, на която се разпознават изображенията на лицевата и обратната страна, се заменя по пълна номинална стойност;

6. повредена монета, на която не се разпознават изображенията на лицевата и/или обратната страна, която е перфорирана, рязана или е с поставен знак, не се заменя;

7. повредена двукомпонентна монета, от която е запазен само вътрешният кръг и се разпознават изображенията на лицевата и обратната страна, се заменя по пълна номинална стойност;

8. повредена двукомпонентна монета, от която е запазен само вътрешният кръг, но не се разпознават изображенията на лицевата и/или обратната страна, която е перфорирана, рязана или е с поставен знак, не се заменя;

9. повредена двукомпонентна монета, от която е запазен само външният пръстен, не се заменя.

(2) Върху повредена българска банкнота, отговаряща на условията по ал. 1, т. 3 и 4, служителят, отказващ замяната, поставя щемпел или изписва текст „без стойност“, поставя печат, записва датата и се подписва.

(3) Българската народна банка и банките не заменят, а задържат повредени български банкноти и монети, отговарящи на условията по ал. 1, т. 3, 4, 6, 8 и 9, като за задържането им се издава документ.

(4) Банките предават задържаните по ал. 3 банкноти и монети на БНБ.

Чл. 21. (1) Повредените български банкноти и монети, чиято оценка за стойност може да бъде определена непосредствено при предявяването им, се заменят в момента на предявяването им (непосредствена замяна).

(2) Повредените български банкноти, чиято оценка за стойност не може да бъде определена при предявяването им, тъй като изисква използване на специализирани способности и средства, се заменят в момент, различен от този на приемането им (отложена замяна).

(3) Български банкноти, които са повредени в резултат на активирани средства против кражба, се приемат за отложена замяна.

Раздел II

Непосредствена замяна на повредени български банкноти и монети

Чл. 22. Непосредствената замяна на повредени български банкноти и монети се извършва от БНБ и банките.

Чл. 23. (1) При непосредствена замяна на повредени български банкноти и монети на предявителя се изплащат български банкноти и монети на стойност, определена при спазване на условията и съотношенията по чл. 20.

(2) При непосредствена замяна на повредена банкнота служителят, извършващ замяната, поставя върху банкнотата щемпел или изписва текст „изплатена за ... лева“, поставя печат, записва датата и се подписва.

Раздел III

Отложена замяна на повредени български банкноти

Чл. 24. (1) Отложена замяна на повредени банкноти се извършва от БНБ в срок до 30 работни дни от датата на предявяване на банкнотите за замяна.

(2) Оценка за стойност на повредени банкноти, предявени за отложена замяна, се определя от комисия на БНБ без присъствие на предявителя.

(3) Определената по реда на ал. 2 оценка за стойност не подлежи на оспорване.

Чл. 25. Повредените български банкноти се предявяват за отложена замяна пред БНБ:

1. (изм. – ДВ, бр. 68 от 2007 г.) лично или от името и за сметка на друго лице;

2. от свое име посредством пощенска пратка с обратна разписка или пратка по куриер.

Чл. 26. (1) За предявяването на повредени български банкноти за отложена замяна предявителят:

1. погълва заявление-декларация по образец (приложение № 2);

2. предоставя документ от общински съвет, кметство, орган на МВР или друг компетентен орган за причините и обстоятелствата, при които е станало повреждането, ако е възможно такъв да бъде издаден;

3. представя нотариално заверено изрично пълномощно, когато повредените банкноти се предявяват от името и за сметка на друго лице;

4. опакова банкнотите, заявление-декларацията по т. 1 и документа по т. 2 в пакет (плик), защитаващ съдържанието му от допълнителни физически и химически въздействия.

(2) Когато повредените български банкноти се предявяват от името и за сметка на:

1. предявителя, той вписва върху пакета (плика) трите си имена, постоянния си адрес и дата на предявяване;

2. друго лице, предявителят вписва върху пакета (плика) името на лицето, адреса и дата на предявяване.

Чл. 27. (1) (Изм. – ДВ, бр. 68 от 2007 г.) При предявяване на повредени български банкноти за отложена замяна в БНБ оправомощени служители приемат пакета (плика) с повредените банкноти.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 68 от 2007 г.) За приемането на пакета (плика) с повредени български банкноти за отложена замяна се издава разписка по образец (приложение № 3), съставена в два еднообразни екземпляра. Единият от

екземплярите на разписката се предоставя на предявителя, а другият се задържа от БНБ.

Чл. 28. (1) При предявяване на повредени български банкноти за отложена замяна посредством пощенска пратка или пратка по куриер пакетът (пликът) по чл. 26, ал. 1, т. 4 се адресира до БНБ, управление „Емисионно“, комисия за оценка за стойност на повредени банкноти.

(2) Всички пощенски и/или куриерски разходи по предявяване на пратката с повредени български банкноти пред БНБ са за сметка на предявителя.

Чл. 29. (1) Комисията за оценка за стойност на повредени банкноти на БНБ преглежда съдържанието на постъпил пакет (плик) с повредени български банкноти, приети за отложена замяна, и дава оценка за стойността на установените в пакета (плика) банкноти, определена при спазване на условията и съотношенията по чл. 20.

(2) Оценката за стойност по ал. 1 се вписва в протокол за отложена замяна на повредени български банкноти. Екземпляр от протокола се изпраща на предявителя на банкнотите.

Чл. 30. (1) При отложена замяна на повредени български банкноти стойността на заменените от БНБ банкноти, намалена с дължимите такси по раздел IV от тази глава, се превежда в полза на предявителя им:

1. по посочената от предявителя в заявление-декларацията банкова сметка;

2. (отм. – ДВ, бр. 68 от 2007 г.);

3. по сметка при подразделението си в София, ако те са предявени по реда на чл. 25, т. 2, но предявителят не е посочил изрично начина за получаване на сумата.

(2) Непотърсените в срок 5 години от датата на превеждане суми по ал. 1, т. 2 и 3 се отнасят в приход на БНБ.

Раздел IV

Такси при отложена замяна на повредени български банкноти

Чл. 31. (1) За замяната на български банкноти, които са повредени при активиране на средства против кражба в резултат на неправилното им използване, БНБ събира от предявителя такса.

(2) Таксата по ал. 1 се събира само ако се заменят най-малко 100 повредени банкноти и се събира за всички заменяни банкноти.

(3) Не се събира такса, когато банкнотите са повредени при опит за грабеж или кражба, доказан с документ от МВР за причините и обстоятелствата, при които е станало повреждането.

Чл. 32. Когато за оценката за стойност на повредени български банкноти при отложена замяна е извършен допълнителен физико-химичен анализ, разходите за него са за сметка на предявителя на банкнотите.

Чл. 33. (1) Когато предявител на повредени български банкноти е посочил в заявление-декларацията банкова сметка, по която да бъде преведена сумата на заменените банкноти, разходите за извършване на превода са за сметка на предявителя.

(2) Когато разходите за извършване на превода са по-големи от равностойността на заменените български банкноти, БНБ превежда стойността на заменените банкноти по сметка при подразделението си в София, за което уведомява предявителя на банкнотите.

Глава четвърта

Задържане и извършване на експертна оценка на банкноти и монети, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени

Раздел I

Задържане на банкноти и монети, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени

Чл. 34. (1) Българската народна банка, банките, финансовите къщи, обменните бюра и доставчиците на услуги задържат за проверка всички попаднали при тях банкноти и монети, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени.

(2) За задържането по ал. 1 се съставя протокол за задържане на банкноти/монети, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени, по образец (приложение № 4), съставен най-малко в два еднообразни екземпляра. Единият от екземплярите се предоставя на предявителя, а другият придружава банкнотите/монетите при изпращането им в БНБ.

(3) Лицата по ал. 1 съхраняват данните, позволяващи идентифициране на предявителя на банкноти и монети, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени.

Чл. 35. (1) Задържаните по реда на чл. 34 банкноти и монети се опаковат в плик (пакет) и придружени с екземпляр от протокола за задържане, се предават в БНБ в срок 3 работни дни от датата на задържането им.

(2) Предаването по ал. 1 се извършва посредством пощенска пратка с обратна разписка или пратка по куриер, адресирана до БНБ, управление „Емисионно“, отдел „Национален център за анализ“ (НЦА). Всички пощенски и/или куриерски разходи по предаване на пратката са за сметка на предявителя.

(3) Органите на досъдебното производство и съдилищата предават в отдел НЦА на БНБ неистински или преправени банкноти и монети и тези, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени.

Раздел II

Проверка и извършване на експертна оценка на задържани банкноти и монети, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени

Чл. 36. (1) В срок до 20 работни дни от датата на постъпване в БНБ на банкноти и монети, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени, БНБ предприема проверка и извършва експертна оценка за установяване дали банкнотите и монетите са неистински или преправени.

(2) За резултата от проверката и експертната оценка на банкноти и монети, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени, БНБ изготвя протокол за техническа експертиза за истинност.

(3) В случай че при проверката и експертната оценка не може да бъде изразено еднозначно заключение дали чуждестранните банкноти или монети са неистински или преправени, БНБ ги изпраща до съответния емитент за извършване на експертна оценка. За случая писмено се уведомява лицето, задържало банкнотите/монетите, което от своя страна информира предявителя.

Чл. 37. Резултатите от извършена проверка и експертна оценка на банкноти/монети по чл. 36 не подлежат на оспорване.

Чл. 38. (1) При изразено желание на предявителя БНБ предоставя на лицето, задържало банкнотите/монетите, екземпляр от протокола за техническа експертиза за истинност.

(2) В случай че банкнотите/монетите са истински, БНБ предоставя на лицето, задържало банкнотите/монетите, екземпляр от протокол за техническа експертиза за истинност.

(3) Лицето, задържало банкнотите/монетите, в срок 3 работни дни от датата на получаване на протокола за техническа експертиза за истинност писмено уведомява предявителя на банкнотите/монетите за заключението от проверката и експертната оценка.

Чл. 39. (1) Българската народна банка задържа, съхранява и унищожавя установените неистински и преправени банкноти/монети. Задържаните неистински и преправени банкноти/монети не се връщат и не се възмездяват.

(2) Българската народна банка възстановява равностойността на установените истински български банкноти/монети на лицето, задържало банкнотите/монетите, което от своя страна информира предявителя за получаване на тяхната равностойност.

(3) Българската народна банка връща установените истински чуждестранни банкноти/монети на лицето, задържало банкнотите/монетите, което от своя страна информира предявителя за получаване на банкнотите/монетите.

(4) Когато установените истински банкноти/монети са предадени от органите на досъдебното производство и съдилищата, БНБ ги връща на компетентния орган.

Глава пета

Използване на машини за сортиране и машини за самообслужване

Раздел I

Общи положения

Чл. 40. (1) Машините за сортиране категоризират българските банкноти и монети в категориите, посочени в раздел II от тази глава, съгласно стандартите за разпознаване и годност.

(2) Машините за самообслужване категоризират българските банкноти и монети в категориите, посочени в раздел III от тази глава, съгласно стандарта за разпознаване, а при техническа възможност – и съгласно стандарта за годност.

Чл. 41. (1) Българските банкноти и монети, категоризирани от машините за сортиране и машините за самообслужване като банкноти и монети, които пораждат съмнения, че са неистински или преправени, се задържат и предават в БНБ по реда на глава четвърта.

(2) Българските банкноти и монети, категоризирани от машините за сортиране като истински, но отделени като негодни, се предявяват пред БНБ.

Чл. 42. (1) Българската народна банка, банките и доставчиците на услуги организират обучение на своите служители за работа със съответния тип машина за сортиране и машина за самообслужване.

(2) Не се допуска служител, който не е преминал обучение по ал. 1, да работи със съответния тип машина.

Раздел II

Машини за сортиране

Чл. 43. (1) Машините за сортиране категоризират българските банкноти в следните категории:

1. категория А – класификация на банкнотата: не е разпозната или не е банкнота – погрешно или неразпознато изображение или размер (широчина, дължина и дебелина) на банкнотата, големи прегъвания или липсващи части от банкнотата, надраскана банкнота, банкнотата е различна от предвидените за сортиране и др.;

2. категория Б – класификация на банкнотата: поражда съмнения, че е неистинска или преправена – изображението и размерът (широчина, дължина и дебелина) на банкнотата са разпознати, но един или повече от за-

щитните елементи липсва или отчетеното показание е извън стандарта за разпознаване;

3. категория В – класификация на банкнотата: идентифицирана е като истинска и годна за обращение – изображението, размерът (широчина, дължина и дебелина) и защитните елементи на банкнотата съответстват на стандарта за разпознаване и състоянието на банкнотата удовлетворява стандарта за годност;

4. категория Г – класификация на банкнотата: идентифицирана е като истинска, но негодна за обращение – изображението, размерът (широчина, дължина и дебелина) и защитните елементи на банкнотата съответстват на стандарта за разпознаване, но състоянието на банкнотата не удовлетворява стандарта за годност.

(2) Машините за сортиране категоризират българските монети в следните категории:

1. категория А – класификация на монетата: не е разпозната или не е монета – погрешно или неразпознато изображение, размер (диаметър и дебелина) или тегло на монетата, отчетената електропроводимост и електромагнитна проникваемост на монетата е извън допустимите норми, монетата е различна от предвидените за сортиране и др.;

2. категория Б – класификация на монетата: поражда съмнения, че е неистинска или преправена – изображението, размерът (диаметър и дебелина) и теглото на монетата са разпознати, но отчетените показания за един или повече от техническите параметри на монетата липсват или са извън стандарта за разпознаване;

3. категория В – класификация на монетата: идентифицирана е като истинска и годна за обращение – изображението, размерът (диаметър и дебелина), теглото и другите технически параметри на монетата съответстват на стандарта за разпознаване и състоянието на монетата удовлетворява стандарта за годност;

4. категория Г – класификация на монетата: идентифицирана е като истинска, но негодна за обращение – изображението, размерът (диаметър и дебелина), теглото и другите технически параметри на монетата съответстват на стандарта за разпознаване, но състоянието на монетата не удовлетворява стандарта за годност.

Раздел III

Машини за самообслужване

Чл. 44. (1) Машините за самообслужване категоризират българските банкноти в следните категории:

1. категория А – класификация на банкнотата: не е разпозната или не е банкнота – погрешно или неразпознато изображение или размер (широчина, дължина и дебелина) на банкнотата, големи прегъвания или липсващи

части от банкнотата, надраскана банкнота, банкнотата е различна от предвидените за самообслужване и др.;

2. категория Б – класификация на банкнотата: поражда съмнения, че е неистинска или преправена – изображението и размерът (широчина, дължина и дебелина) на банкнотата са разпознати, но един или повече от защитните елементи липсва или отчетеното показание е извън стандарта за разпознаване;

3. категория В – класификация на банкнотата: не е несъмнено истинска – изображението и размерът (широчина, дължина и дебелина) на банкнотата са разпознати, но не всички показания за защитните елементи на банкнотата са отчетени или разпознати поради състоянието ѝ или показанието е извън стандарта за разпознаване; в повечето случаи се касае за повредени или замърсени банкноти;

4. категория Г – класификация на банкнотата: идентифицирана е като истинска – изображението и размерът (широчина, дължина и дебелина) и защитните елементи на банкнотата съответстват на стандарта за разпознаване:

а) подкатегория Г1 – класификация на банкнотата: идентифицирана е като истинска и годна за обращение – изображението и размерът (широчина, дължина и дебелина) и защитните елементи на банкнотата съответстват на стандарта за разпознаване и състоянието на банкнотата удовлетворява стандарта за годност;

б) подкатегория Г2 – класификация на банкнотата: идентифицирана е като истинска, но негодна за обращение – изображението и размерът (широчина, дължина и дебелина) и защитните елементи на банкнотата съответстват на стандарта за разпознаване, но състоянието на банкнотата не удовлетворява стандарта за годност.

(2) Машините за самообслужване категоризират българските монети в следните категории:

1. категория А – класификация на монетата: не е разпозната или не е монета – погрешно или неразпознато изображение, размер (диаметър и дебелина) или тегло на монетата, отчетената електропроводимост и електромагнитна проникваемост на монетата е извън допустимите норми, монетата е различна от предвидените за самообслужване и др.;

2. категория Б – класификация на монетата: поражда съмнения, че е неистинска или преправена – изображението, размерът (диаметър и дебелина) и теглото на монетата са разпознати, но отчетените показания за един или повече от техническите параметри на монетата липсват или са извън стандарта за разпознаване;

3. категория В – класификация на монетата: не е несъмнено истинска – изображението, размерът (диаметър и дебелина) и теглото на монетата са разпознати, но не всички показания за техническите параметри на монетата са отчетени или разпознати поради състоянието ѝ или показанието е из-

вън стандарта за разпознаване; в повечето случаи се касае за повредени или замърсени монети;

4. категория Г – класификация на монетата: идентифицирана е като истинска – изображението, размерът (диаметър и дебелина), теглото на монетата и другите технически параметри на монетата съответстват на стандарта за разпознаване:

а) подкатегория Г1 – класификация на монетата: идентифицирана е като истинска и годна за обращение – изображението, размерът (диаметър и дебелина), теглото на монетата и другите технически параметри на монетата съответстват на стандарта за разпознаване и състоянието на монетата удовлетворява стандарта за годност;

б) подкатегория Г2 – класификация на монетата: идентифицирана е като истинска, но негодна за обращение – изображението, размерът (диаметър и дебелина), теглото и другите технически параметри на монетата съответстват на стандарта за разпознаване, но състоянието на монетата не удовлетворява стандарта за годност.

(3) Машините за самообслужване може да не разделят сортираните в категория Г банкноти и монети в подкатегории Г1 и Г2.

Раздел IV

Изисквания за провеждане на тестове на машини за сортиране и машини за самообслужване

Чл. 45. Българската народна банка, банките и доставчиците на услуги използват машини за сортиране и машини за самообслужване, преминали тестове на производителя и на БНБ за спазване изискванията по тази наредба.

Чл. 46. (1) Българската народна банка предоставя при поискване на производителите на машини за сортиране и машини за самообслужване актуални неистински, истински годни и негодни банкноти и монети за провеждане на тестове на машините.

(2) Типът машина за сортиране или самообслужване, преминала тестове на производителя и на БНБ по стандартите за разпознаване и годност, се публикува на страницата на БНБ в интернет.

Чл. 47. (1) Българската народна банка, банките и доставчиците на услуги заедно с производителите са отговорни за инсталирането на последната версия на актуализиран хардуер и/или софтуер на машините за сортиране или самообслужване по стандартите за разпознаване и годност.

(2) Българската народна банка извършва тест на машините за сортиране или самообслужване след всяка актуализация на хардуер и/или софтуер.

(3) Всеки тест е валиден само за използваните при теста неистински банкноти и монети.

(4) В случай че тип машина не премине последващ тест от БНБ, тя се изважда от списъка, публикуван на страницата на БНБ в интернет.

Чл. 48. (1) Преди въвеждане в експлоатация на машина за сортиране или самообслужване банките и доставчиците на услуги предоставят в БНБ следните документи:

1. заявление, в което се посочват адресът, на който ще функционира машината, типът машина, моделът и производителят;

2. копие от техническата документация от производителя на машината, съдържаща подробно описание на характеристиките и функционалността на машината, като документацията се предоставя и в легализиран превод на български език.

Чл. 49. (1) Българската народна банка извършва:

1. проучвания на предоставените документи;

2. тест на машината за сортиране за категоризиране на банкнотите и монетите в категориите, посочени в раздел II от тази глава, съгласно стандартите за разпознаване и годност;

3. тест на машината за самообслужване за категоризиране на банкнотите и монетите в категориите, посочени в раздел III от тази глава, съгласно стандарта за разпознаване, а според типа машина – и стандарта за годност.

(2) Българската народна банка издава протокол с резултатите от проведен тест на машината за сортиране или самообслужване.

Чл. 50. Българската народна банка не носи отговорност, когато машината за сортиране или самообслужване, преминала тестове и използвана от банките и доставчиците на услуги, не категоризира банкноти или монети в категориите, посочени в раздели II и III от тази глава.

Глава шеста

Наблюдение и контрол

Чл. 51. Българската народна банка осъществява наблюдение и контрол за спазване изискванията на Закона за БНБ, на тази наредба и на издадените указания по нейното прилагане.

Чл. 52. (1) Банките и доставчиците на услуги предоставят на БНБ информация за:

1. обема на операциите с банкноти и монети;

2. внесените и изтеглените банкноти и монети чрез машини за самообслужване и терминални устройства АТМ;

3. броя и местонахождението на местата за извършване на дейности и операции с банкноти и монети (клонове, офиси, касови центрове и др.);

4. броя, типове и местонахождението на машините за сортиране, машините за самообслужване и терминалните устройства АТМ.

(2) Подуправителят на БНБ, ръководещ управление „Емисионно“, може

да изисква предоставянето на допълнителна информация извън посочената в ал. 1.

(3) Подуправителят на БНБ, ръководещ управление „Емисионно“, дава указания за начина на съставяне и предаване на исканата информация.

Чл. 53. (1) Българската народна банка може да извършва проверки на място на банките, финансовите къщи, обменните бюра и доставчиците на услуги чрез оправомощени от нея служители.

(2) Лицата по ал. 1 оказват съдействие на оправомощените служители на БНБ за осъществяване на контролните ѝ функции.

Чл. 54. (1) При осъществяване на проверките на място оправомощените служители на БНБ имат право:

1. на свободен достъп в служебните помещения, където се извършват дейности и операции с банкноти и монети;

2. да изискват документи и да събират сведения във връзка с изпълнение на възложените им задачи;

3. да извършват тестове на машините за сортиране и машините за самообслужване за спазване на стандартите за разпознаване и годност;

4. да изискват предоставянето на вътрешните правила и тарифи, регламентиращи извършването на дейности и операции с банкноти и монети;

5. да изискват предоставянето на информация за закупените машини за сортиране и машини за самообслужване, както и за извършването на техническо сервизно обслужване на машините и актуализиране на програмите;

6. да проверяват за наличието на необходимата квалификация и опит на служителите, извършващи дейности и операции с банкноти и монети.

(2) Всяка проверка, извършена от оправомощените служители на БНБ, приключва с изготвяне на доклад, който съдържа констатации и препоръки за отстраняване на слабости в дейността и за предприемане на мерки срещу допуснати нарушения на Закона за БНБ, тази наредба, указанията по нейното прилагане и вътрешните правила на проверяваните лица.

Чл. 55. Когато банките и доставчиците на услуги установят, че не отговарят на изискванията по тази наредба или на част от тях, незабавно писмено уведомяват подуправителя на БНБ, ръководещ управление „Емисионно“, за това обстоятелство и предлагат мерки със срокове за привеждане дейността си в съответствие с изискванията на Закона за БНБ, тази наредба и указанията по нейното прилагане.

Допълнителна разпоредба

§ 1. По смисъла на тази наредба:

1. „наличнопарично обращение“ е движението на банкноти и монети между лица;

2. „банкноти и монети, законно платежно средство“ са банкнотите и мо-

нетите, издадени от съответния емитент, които задължително се приемат за плащания в пълната им номинална стойност без ограничения;

3. (изм. – ДВ, бр. 15 от 2007 г.) „банка“ е лице, получило лиценз за банка от БНБ, банка със седалище в трета държава, която е получила лиценз от БНБ да осъществява дейност в Република България чрез клон, и банка, получила разрешение за извършване на банкова дейност от компетентните органи на държава-членка, която предоставя директно или чрез клон услуги на територията на Република България.

3. „банки“ са банките, получили лицензия за местна банка, и чуждестранни банки, получили лицензия за извършване на банкова дейност на територията на Република България чрез клон;

4. „финансова къща“ е търговец, който извършва по занятие сделки с банкноти и монети и по безкасов начин;

5. „обменно бюро“ е търговец, който извършва по занятие сделки с банкноти и монети;

6. „доставчик на услуги“ е лице, което извършва по занятие дейности и операции с банкноти и монети, включващи тяхното категоризиране, съхранение, транспортиране и/или разпространение;

7. „негодна банкнота“ е тази, която е претърпяла физико-химични изменения при употребата ѝ в наличнопаричното обращение, вследствие на което е замърсена, захабена, със заличен релеф, смачкана, с променен размер и избледнели цветове;

8. „повредена банкнота“ е тази, която е претърпяла физико-химични изменения, различни от получаваните при употребата ѝ в наличнопаричното обращение, вследствие на което е оцветена, замърсена, захабена, перфорирана, рязана, скъсана, подлепена, с липсващи части, обгорена, с поставен знак и др.;

9. „негодна монета“ е тази, която е претърпяла физико-химични изменения при употребата ѝ в наличнопаричното обращение, вследствие на което е силно окислена, оцветена и със заличен релеф;

10. „повредена монета“ е тази, която е претърпяла физико-химични изменения, различни от получаваните при употребата ѝ в наличнопаричното обращение, вследствие на което е сплескана, огъната, перфорирана, рязана, разглобена, с липсващи части, с поставен знак и др.;

11. „двукомпонентна монета“ е монета, която е отсечена върху заготовка, представляваща сглобени части от вътрешен кръг и външен пръстен;

12. „преправена банкнота/монета“ е истинска банкнота/монета с направени изображения, основни мотиви и задължителни реквизити;

13. „неистинска банкнота/монета“ е банкнота/монета с обозначена номинална стойност, незаконно изработена и/или неидентична по физико-химични характеристики на банкнотата/монетата, емитирана от съответния емитент;

14. „машина за сортиране“ е машина, с която работят служители на БНБ, банките и доставчиците на услуги, категоризираща банкнотите или монетите в категориите по глава пета, раздел II, при прилагане на стандартите за разпознаване и годност;

15. „машина за самообслужване“ е машина, която се ползва на принципа на самообслужването за внасяне и/или размяна на банкноти и монети, категоризираща банкнотите или монетите в категориите по глава пета, раздел III, при прилагане на стандарта за разпознаване, а при техническа възможност – и по стандарта за годност.

16. „терминално устройство АТМ“ е машина, която се ползва на принципа на самообслужване за теглене на банкноти;

17. „средство против кражба“ е устройство за защита на банкноти, което при посегателство или при неправилно използване се активира и променя цветовете им с химично вещество.

18. (нова – ДВ, бр. 15 от 2007 г.) „държава-членка“ е държава, която е членка на Европейския съюз, или друга държава, която принадлежи към Европейското икономическо пространство.

Преходни и заключителни разпоредби

§ 2. Банките и доставчиците на услуги привеждат дейността си в съответствие с изискванията на чл. 6 и глава пета от тази наредба в срок до 1.I.2007 г.

§ 3. (Изм. – ДВ, бр. 15 от 2007 г.) Тази наредба се издава на основание чл. 27, ал. 8 и чл. 60 от Закона за БНБ и е приета с решение № 119 от 20.X.2005 г. на Управителния съвет на БНБ.

§ 4. Тази наредба отменя Наредба № 18 от 1996 г. за обмяна на повредени български банкноти и монети в обращение (ДВ, бр. 29 от 1996 г.).

§ 5. Тази наредба влиза в сила от 31.III.2006 г.

§ 6. Българската народна банка издава указания по прилагането на тази наредба.

Приложение № 1
към чл. 16, ал. 1

ЗАЯВЛЕНИЕ-ДЕКЛАРАЦИЯ

за възпроизвеждане на българска банкнота или монета

Долуподписаният (ата)

трите имена

с ЕГН л. к. № дата на издаване

с постоянен адрес гр./с. област

п. код ул. № / ж. к. бл.

..... вх. ет. ап. телефон e-mail

подавам това заявление от:

свое име

името на

име или наименование на лицето

с адрес гр./с. област П. код

ул. № / ж. к. бл. вх.

ет. ап. телефон e-mail

обект на възпроизвеждане банкнота монета

описание на обекта на възпроизвеждане (купюра, година, наименование и т. н.)

вид на възпроизвеждането материален носител електронен вид

тип на копието

посочете материала, от който ще бъде изработено копието

посочете достъпа до електронното копие.

обем на възпроизвеждането

цялата банкнота или монета част от банкнота или монета едностранно копие

двустранно копие копия на елементи от оригиналните изображения

едностранно копие, изобразяващо част от лицевата или обратната страна

цел на възпроизвеждането

реклама изложба бижутерия образование

празник информация други

посочете целта

средство на възпроизвеждането

листовка/брошура/диплянка картичка пощенска марка каталог

вестник/списание/книга телевизия видео/филм интернет

медал/плакет/значка плакат илюстрация доклад/отчет

други.

посочете средството

Декларирам, че копието ще се ползва само за обявената цел.

дата ЗАЯВИТЕЛ-ДЕКЛАРАТОР

подпис

отбелязвайте избраното поле със знак X

Приложение № 2
към чл. 26, ал. 1, т. 1

ЗАЯВЛЕНИЕ-ДЕКЛАРАЦИЯ

за предявяване на повредени български банкноти за отложена замяна

Долуподписаният (ата)

трите имена

с ЕГН л. к. № дата на издаване

с постоянен адрес гр./с. област

п. код ул. № / ж. к. бл.

..... вх. ет. ап. телефон e-mail

предявявам повредените банкноти от:

свое име и за своя сметка

името и за сметка на

име или наименование на лицето

с адрес гр./с. област п. код

ул. № / ж. к. бл. вх.

ет. ап. телефон e-mail

Банкнотите са повредени вследствие на

.....

описание на обстоятелствата, при които са повредени

Стойността на заменените банкноти след приспадане на дължимите такси и разходи за превод¹ да бъде:

изплатена в наличност при подразделението на БНБ, в което предявявам банкнотите

преведена в полза на²

титуляр на сметката

по сметка³ № банков код

при банка клон

дата ЗАЯВИТЕЛ-ДЕКЛАРАТОР

подпис

отбелязвайте избраното поле със знак X

¹ Само в случай че предявителят е изразил желание за превеждане на стойността на заменените банкноти по сметка.

² Данните за титуляр на сметката трябва да съответстват на попълнените по-горе данни за лицето, от чието име и за чиято сметка се предявяват повредените банкноти.

³ Сметката трябва да се води в левове.

Приложение № 3
към чл. 27, ал. 2
(изм. – ДВ, бр. 68 от 2007 г.)

**БЪЛГАРСКА
НАРОДНА БАНКА**

*Пл. „Княз Александър Батенберг“ № 1; София 1000;
Телекс 24091; Факс ++359/2/9802425; Тел. 91-459*

РАЗПИСКА

Днес г.
..... на длъжност
трите имена на служителя

..... на длъжност
трите имена на служителя

приехме от
трите имена на предявителя на пакета (плика) с повредени банкноти

с ЕГН л. к. № дата на издаване

с постоянен адрес гр./с. област

..... п. код ул. № / ж. к.

бл. вх. ет. ап. телефон

e-mail

ЗАПЕЧАТАН ПАКЕТ (ПЛИК) с повредени банкноти.

Запечатания пакет (плик) приехме за изпращане/предаване за оценка за стойност на Комисия за оценка за стойност на повредени банкноти.

ПРИЕЛИ пакета (плика) **ПРЕДЯВИТЕЛ**

подписи

подпис

Приложение № 4
към чл. 34, ал. 2

ПРОТОКОЛ

за задържане на банкноти/монети, които пораждат съмнения,
че са неистински или преправени

Днес г.
. на длъжност
трите имена на служителя, задържал банкнотите/монетите
при
наименование на организацията, подразделението на организацията и т. н.,
задържаща банкнотите/монетите
с постоянен адрес гр./с. област
. п. код ул. № / ж. к.
. бл. вх. ет. ап.
телефон e-mail
задържа броя банкноти / броя монети,
които пораждат съмнения, че са неистински или преправени, както следва:

Тип (банкнота/ монета)	Вид валута	Номинална стойност		Серия, номер, година	Отличителни / особени белези
		с цифри	с думи		

(при повече банкноти/монети за същите се съставя допълнителен опис към протокола)

Банкнотите/монетите, които пораждат съмнения, че са неистински или
преправени, са установени:

- при обслужването на
трите имена
с ЕГН л. к. № дата на издаване
с постоянен адрес гр./с. област
. п. код ул. № / ж. к.
. бл. вх. ет. ап.
телефон e-mail
- в ценна пратка № от
.
наименование и адрес на лицето, в чиято пратка са установени задържаните банкноти/
монети, и др. данни за пратката
с постоянен адрес гр./с. област

..... п. код ул. № / ж. к.
..... бл. вх. ет. ап.
телефон e-mail
Банкнотите/монетите, които пораждаат съмнения, че са неистински или
преправени, са придобити при
.....
описание на обстоятелствата, при които са придобити

Желая Не желая (предявителят отбелязва със знака X съответното поле)
да получа екземпляр от протокола за техническа експертиза за истинност,
изготвен от БНБ.

ПРЕДЯВИТЕЛ:
подпис

ЗАДЪРЖАЛ БАНКНОТИТЕ/МОНЕТИТЕ:
подпис